

บทที่ 6

การสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในประเทศไทย

6.1 ประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์

การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมืองและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกนั้นเป็นผลอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก สำหรับประเทศไทยได้รับผลกระทบ ดังน้ กรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน (2540 : 1-7)

1. ผลกระทบในด้านที่ อื้อต่อคนไทยและสังคมไทย

1. ในยุคโลกาภิวัตน์ ระบบเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสากล มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตและการลงทุนข้ามชาติไปทั่วโลก นโยบายการค้ามีความเป็นเสรีมากขึ้น ด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ผู้ผลิตและผู้บริโภคสื่อสารโดยไม่จำเป็นต้องผ่านคนกลาง ประเทศไทยจะมีการเปิดตลาดการค้าและการลงทุนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีโอกาสขยายตัวด้านการค้าเข้าสู่นานาชาติมากขึ้น

2. ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อมวลชน จะมีส่วนเสริมสร้างความรู้และข่าวสารข้อมูล ทำให้ประชาชนและชุมชนมีโอกาสได้รับข่าวสารข้อมูลและความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตอย่างมากมาย และมีทางเลือกที่จะพัฒนาวิถีชีวิตของตนเอง ขณะเดียวกันก็มีส่วนร่วมคิดร่วมสร้างและร่วมได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากขึ้น

3. ผลจากการเปลี่ยนแปลงทำให้คนไทยตระหนักถึงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากจุดเด่นต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทย เช่น ศิลปวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะ เป็นแรงผลักดันให้คนไทยมีความผูกพันและร่วมรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมมากขึ้น

2. ผลกระทบที่เป็นภัยต่อวิถีชีวิตของคนไทยและสภาพสังคมไทย

1. ผลจากกระแสวัฒนธรรมของต่างประเทศที่หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อมีการรับและนำไปใช้อย่างไม่ไตร่ตรองแล้วจะมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของคนไทย วัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น

2. การขยายตัวในด้านเศรษฐกิจที่มีการนำความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยในการทำผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาด้วยกัน จากการที่มีการแข่งขันเพื่อนำไปสู่การมีรายได้สูงขึ้น ก่อให้เกิดการล่มสลายของครอบครัวและชุมชน

3. สภาพการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ส่งผลให้มีการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส แต่ขณะเดียวกันกลุ่มผู้เรียกร้องสิทธิดังกล่าว ก็ยังไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

ผลจากการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับผลกระทบทั้งในด้านดีและไม่ดี ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องดำเนินการพัฒนาประเทศให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยนำผลกระทบทั้งสองด้านมาเป็นแนวทางในการพัฒนาดังนี้

ด้าน เศรษฐกิจ โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาการผลิตด้านการเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งการเปิดประเทศไปสู่การค้าตลาดโลก ซึ่งการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านต่าง ๆ และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องมีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้เกิดความเป็นธรรม

ด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน สังคม วัฒนธรรมและเสริมสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี

ด้านการเมืองการปกครอง มุ่งเน้นให้มีการเสริมสร้างประชาธิปไตยในวิถีชีวิตทุกระดับ พัฒนากลไกการบริหารราชการให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการกระจายอำนาจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ริเริ่มและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

ในการพัฒนาประเทศไทย เพื่อให้สามารถก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง และแข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างมีศักดิ์ศรีบนฐานแห่งความเป็นคนไทย จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคนเพื่อให้

เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยส่งเสริมให้คนไทยและสังคมไทยได้รับการพัฒนาดังนี้

1. คนไทยมีโอกาสและความเสมอภาคที่จะได้รับการพัฒนาเพิ่มศักยภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความสามารถอย่างเต็มที่เพื่อให้มีสุขภาพดี มีความรู้และคุณธรรม ตลอดจนมีความสามารถที่จะปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่าตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต
2. คนไทยเกิดและเติบโตในครอบครัวที่มีความพร้อมและอบอุ่น
3. คนไทยอาศัยอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีศักยภาพในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมในการบริหารจัดการแก้ปัญหาของชุมชน
4. สังคมไทยมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน และเป็นสังคมที่สันติ
5. มีระบบบริหารและการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาในทุกด้าน
ในการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนและครอบครัวมีความสุข ชุมชนและสังคมมีสันติ การศึกษาจะเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาศักยภาพ ความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลในการที่จะ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาครอบครัวชุมชนและสังคมต่อไป

การศึกษาตลอดชีวิต

เมื่อการศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนาคน ดังนั้นการศึกษาที่เอื้อต่อสภาพสังคมไทยในอนาคต จึงต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคล ครอบครัวและผนึกกำลังกับชุมชน โดยเป็นระบบที่สามารถเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน ส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้าใจและทักษะ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ด้วยความตระหนักว่ามนุษย์ทุกคนย่อมมีการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนสิ้นอายุขัย อีกทั้งโอกาสและคุณภาพการเรียนรู้ที่บุคคลได้รับนั้น จะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละคน ดังนั้นในการพัฒนาให้การศึกษาเป็นไปเพื่อชีวิต จึงเป็นการจัดการศึกษาให้บุคคลได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็น เพื่อให้ชีวิตมีความสุข ทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีสติปัญญา ความเข้มแข็ง สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมมีสันติ โดยเน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้

รู้จักคิด วิเคราะห์ พอใจ และไม่รู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ดังกล่าว จึงเป็นความพยายามที่จะ เสริมและสานต่อให้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาตินั้น มีความสมบูรณ์และเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีมุ่งจัดการ ศึกษาที่ส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้เรียนรู้ โดยมีระบบที่จะประกันโอกาสในการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัย เด็ก และเยาวชนในวัยเรียน ผู้ใหญ่ที่อยู่ใน วัยเจริญพันธุ์ และวัยแรงงาน จนถึงผู้สูงอายุ โดยเน้นการให้มือนักความรู้ การมีฝีมือ การได้ รับการพัฒนาเติมตามศักยภาพ รวมทั้งการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสร้างสรรค์สังคม ซึ่ง การจัดการศึกษาให้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายดังกล่าวนี้ ไม่สามารถดำเนินการอย่าง เจาะลึกในรูปของโรงเรียนได้ ดังนั้น การศึกษานอกโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมให้ประชาชนให้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสมดุล ตามความจำเป็นในแต่ละ ช่วงชีวิต 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาที่พัฒนาพื้นฐานการเรียนรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นและเป็นรากฐานให้เกิดความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ เชื่อมโยง และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม ที่จะช่วยในการประเมินค่าและ การตัดสินใจ

2. การศึกษาที่ช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถให้มีฝีมือในการประกอบอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต และมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวชุมชนและสังคมโดยรวม

3. การศึกษาที่ให้ข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์ซึ่งจะส่งเสริมให้การ พัฒนาความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลาย ตลอดจน การเรียนรู้จากวิถีชีวิต การทำงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม

ดังนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษาที่ ครอบคลุมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคลทั้งในด้านความรู้พื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนา ความรู้เพื่อประกอบอาชีพ และระบบข่าวสารข้อมูลเพื่อการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ได้ตระหนักในความ สำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคนไทยทุกคน โดยผ่านกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต จึงได้กำหนด เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่ปวงชน ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอก โรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

ภารกิจจัดการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้แก่ผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาสจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนส่งเสริมการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยมีภารกิจที่สำคัญดังนี้

1. จัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาพื้นฐานแก่ประชาชนให้สามารถรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้ การศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สำหรับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนจัดการศึกษาอาชีพเพื่อให้มีทักษะ เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ

2. จัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดโอกาสและทางเลือกให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ได้รับข่าวสารข้อมูล ตลอดจนจัดสภาพและสถานการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ในวิถีการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงชีวิตและ เป็นการเพิ่มความรู้ให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลง

3. การส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการที่อยู่ในระบบโรงเรียนได้รับความรู้เพิ่มเติมจากหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังมีภารกิจในการให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อการศึกษาในรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ดาราศาสตร์ อวกาศ ธรรมชาติวิทยาและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาในรูปแบบของการผลิตและเผยแพร่สื่อการศึกษา รวมทั้งการจัดการศึกษาทางไกลโดยใช้ดาวเทียม

6.2 สำระสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

และ พ.ศ. 2535 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535 : 2-7)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

รัฐบาลไทยได้มีเจตจำนงอย่างแน่วแน่ในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งระบบแนวนโยบายการศึกษาของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1. รัฐพึงจัดให้มีการประสานงานกันระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน รวมทั้งให้มีภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา

2. รัฐพึงเร่งรัดและสนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลรับการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นอันดับแรก

3. รัฐพึงเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาให้ภายในขอบเขตที่รัฐกำหนด แต่รัฐจะต้องดูแลให้สถานศึกษาของเอกชนทุกระดับ ทุกประเภททั้งที่จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบาย แผนงานและโครงการทางการศึกษาของชาติ ทั้งนี้การศึกษาที่เอกชนจัดจะต้องไม่แสวงหาผลกำไรเกินควร

4. การศึกษาวิชาชีพในการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าการศึกษานั้นจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษา โดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหาอาชีพหรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง

5. การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมการศึกษาเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหาอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง

6. ให้จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ตลอดจนจัดหาวิธีการและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา ทั้งที่จัดในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

7. รัฐพึงเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาสำหรับการศึกษาทุกระดับ และเน้นความสำคัญของการศึกษาหลักของความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่นในปัจจุบัน การศึกษานอกระบบโรงเรียนจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะดังกล่าว และจะต้องพัฒนาเพื่อให้เป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยทำให้ประเทศมีทรัพยากรบุคคลอย่างมีคุณค่า มีความรู้ มีอาชีพและสามารถ

พึ่งตนเองได้ นั่นก็คือ เป็นการช่วยย้ให้เศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญก้าวหน้าไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่มีผู้กล่าวว่า เศรษฐกิจช่วยย้ให้เกิดการพัฒนาทางการศึกษาในขณะที่เดียวกันหากจัดการศึกษาได้เป็นผลสำเร็จก็จะ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าด้วยเช่นกัน

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2535 โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 10 มีนาคม 2535 เป็นต้นไป โดยมีสาระสำคัญในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนดังต่อไปนี้

หลักการ

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้มีหลักการที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. การสร้างเสริมความเจริญงอกงามทางปัญญา ความคิด จิตใจ และคุณธรรมของบุคคล เป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเป้าหมายสำคัญ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจ กับความเจริญทางวัตถุและความเติบโตทางเศรษฐกิจ
2. ในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและจำต้องดำรงอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ อย่างกลมกลืนและ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์จะต้องตระหนักถึงการใช้และอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
3. การก้าวทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่และการรับวัฒนธรรมจาก ต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับความเข้าใจ และตระหนักใน คุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ใน การพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. ความสมดุลระหว่างการพึ่งพาอาศัยกันกับการพึ่งตนเอง เป็นหลักการพื้นฐานที่ จำเป็นสำหรับการประสานความร่วมมือร่วมใจกันทั้งในระดับบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ เพื่อให้กิจการพัฒนาที่ยั่งยืน อันจะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยให้โดดเด่นขึ้นใน ประชาคมโลก

ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

1. ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญญา คือ รู้จักเหตุและผล รู้จัก แยกแยะผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ สิ่งที่ไม่ควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง

รู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างฉลาด และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และหลากหลาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใฝ่เรียนรู้เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้และ วิทยาการต่าง ๆ รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย และรู้จักเลือกรับวิทยาการ และ วัฒนธรรมจากภายนอก

2. ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงรู้จักฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความเจริญ อกงามทางคุณธรรมได้แก่ มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติตาม กรอบความถูกต้องดีงาม มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจรู้จักพอ มีสมาธิและมีความ อดทนหนักแน่นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงานและการดำรงชีพ

3. ด้านร่างกาย บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกายทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว และสามารถ พัฒนาสมรรถภาพของร่างกายได้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ

4. ด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในด้ว นการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กร และสังคม รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูล ประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการ ติดต่อกับนานาประเทศได้ สามารถรักษารักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดียิ่งงามของไทย ตระหนักและปฏิบัติหน้าที่ตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อมวล มนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้ทันสมัย รู้จักและเคารพในสิทธิและ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักใช้ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประ เทศ ในประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม

ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาตามนัยแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ เป็นระบบที่บุคคลได้ศึกษา และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองทั้งในด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และ สังคม อย่างสมดุล และสามารถสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศภายใต้ระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1. ระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้

เพื่อพัฒนาตนเองได้เหมาะสมกับวัย กล่าวคือ การศึกษาในช่วงปฐมวัยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการอบรมดูแลและพัฒนาความพร้อมของเด็กเพื่อการเรียนรู้ขึ้นไป การศึกษาในวัยเด็กและเยาวชนเป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม มีความรู้และสามารถประกอบการทำงานและอาชีพตามควรแก่วัย การศึกษาสำหรับผู้ใหญ่เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับการพัฒนาความรู้ความสามารถในการประกอบการทำงานและอาชีพ การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนและประเทศ การมีความสามารถในการแสวงหาความรู้และข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเป็นการศึกษาที่ช่วยให้รู้จักปรับตัว เข้ากับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของวัย สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่าทั้งแก่ตนเองและสังคม

2. ระบบการศึกษาจะเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยอาศัยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการศึกษาที่จัดตามแนวระบบโรงเรียนและการศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต

3. การศึกษาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต เป็นการศึกษาด้วยตนเองจากแหล่งความรู้และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของบุคคลทั้งที่มีอยู่เองและที่มนุษย์ตั้งใจสร้างขึ้น เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้หรือเป็นบริการของการเรียนรู้

4. การศึกษาวิชาชีพเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการประกอบอาชีพอิสระและรับจ้าง รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

การจัดการศึกษาวิชาชีพ อาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งประเภทในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียน การจัดการศึกษาวิชาชีพในระบบโรงเรียน เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับแต่ละระดับของการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาวิชานอกระบบโรงเรียน เป็นการอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านในระยะสั้นสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม

การศึกษาวิชาชีพเฉพาะกิจ หรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่มเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะวิชาชีพตามความต้องการของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็น

การจัดการศึกษาที่มุ่งจัดให้เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งไม่อาจดำเนินการได้โดยสถาบันการศึกษาปกติ ในการจัดการศึกษาต้องจัดให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของรัฐด้วย

6.3 แผนพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7

(พ.ศ.2535-2539) คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 11-27)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) มิได้กำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการเฉพาะ แต่ก็ได้สอดแทรกไว้ในนโยบายและมาตรการในเรื่องต่าง ๆ ไว้อย่างครอบคลุม อาทิ

"... ส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชนต่าง ๆ และสื่อมวลชนในการร่วมมือกับโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นในการพัฒนาความเข้าใจและพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดผลต่อเนื่องในระยะยาว"

"... ให้ทุนการศึกษาและ เปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ที่ยังขาดโอกาสทางด้านเศรษฐกิจให้มากยิ่งขึ้น โดยจัดบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้นอกเหนือจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน"

"... เร่งขยายบริการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย จัดให้มีระบบการถ่ายโอนหน่วยการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์จากการทำงานประกอบอาชีพมาเทียบเป็นหน่วยการเรียนได้ และให้มีระบบการถ่ายโอนหน่วยการเรียนระหว่างสถานศึกษาในสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด และระหว่างการเรียนในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน"

"... จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สนับสนุนและประสานสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและจัดให้มีระบบการเทียบโอนหน่วยการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าออกจากระบบได้ตามความจำเป็น เจือใจและข้อจำกัดของแต่ละบุคคล"

"... เปิดช่วงอายุของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้นในทุกระดับและประเภทการศึกษา

เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นแก่ผู้เรียนวัยต่าง ๆ ในการเข้าศึกษา และให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต" ฯลฯ

จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ดังกล่าว กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ที่มีภารกิจและหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรและมูลนิธิต่าง ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 - 2539) ขึ้น ซึ่งหากพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่าแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าว จัดว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงแนวโน้มในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของประเทศไทยได้อย่างชัดเจน ดังนั้นนโยบายและมาตรการต่อไปนี้

การศึกษาพื้นฐานและต่อเนื่อง

นโยบาย 1 เร่งขยายโอกาสและกระจายความเป็นธรรมในการให้บริการการศึกษาพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องที่มีคุณภาพแก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ทั่วถึง เพื่อเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้การดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

1. ส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชาวไทยภูเขา ชาวไทยใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ชาวไทยใหญ่ คนพิการ ประชาชนบริเวณชายแดนและ ผู้ไม่รู้หนังสือที่พบใหม่ โดย

1.1 จัดให้มีครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนและอาสาสมัครส่งเสริมการรู้หนังสือในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

1.2 รณรงค์การใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันในพื้นที่ความมั่นคงแห่งชาติ โดยส่งเสริมการผลิตและใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน

2. ส่งเสริมให้ผู้ที่ออกกลางคันและผู้ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและอยู่นอกระบบโรงเรียน ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึงโดย

2.1 แสวงหามาตรการที่จะปรับปรุงอายุขั้นต่ำของผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนจาก 14 ปีเป็น 12 ปี

2.2 ชดเชยโอกาสการได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยผ่อนผันในเรื่อง หลักฐาน ระเบียบและวิธีการจัดการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการได้รับการศึกษาสำหรับผู้ขาดโอกาส

ทางการศึกษา

3. สนับสนุนให้สถานศึกษาหรือหน่วยงานทางการศึกษาในชุมชนมีส่วนรับผิดชอบการจัดการศึกษาพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องในทุกระดับโดย
 - 3.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยผสมผสานแนวทางระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
 - 3.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยแสวงหามาตรการที่เหมาะสมที่จะให้เป็นภารกิจร่วมกันในการจัดการศึกษาในชุมชน
4. ให้มีการดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาพื้นฐานให้ทั่วถึงจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดย
 - 4.1 จัดทำแผนปฏิบัติการขยายโอกาสทางการศึกษาในแต่ละจังหวัด โดยการสำรวจข้อมูลกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา การใช้จ่ายงบประมาณ การประเมินผลและความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ
 - 4.2 กำหนดแนวทางการนำเงินบำรุงการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด กรมการศึกษานอกโรงเรียนมาส่งเสริมการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษาและไม่ได้ศึกษาต่อ โดยการจัดระบบบริหารงบประมาณเป็นการเฉพาะ
 - 4.3 ปรับปรุงระเบียบการเก็บค่าเล่าเรียนของการจัดการศึกษาสายสามัญให้เหมาะสมกับสถานภาพของกลุ่มเป้าหมายและวิธีเรียน
5. พัฒนาการเรียนการสอน รูปแบบการจัดสื่อและหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่องทุกระดับ โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่อง
 - 5.1 ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม การคิดแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น
 - 5.2 ส่งเสริมพัฒนาสื่อและตำราเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกวิธีเรียน

5.3 พัฒนาหลักสูตรให้มีทางเลือกหลากหลาย เพื่อรองรับการขยายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อใช้จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน

6. จัดให้มีการเทียบความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีพ สำหรับประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ โดยจัดระบบระเบียบ วิธีกฎเกณฑ์ และการจัดสอบที่เป็นมาตรฐานเฉพาะและการประสานงานในระบบโรงเรียน รวมทั้งจัดให้มีคลังข้อสอบที่มีคุณภาพเพื่อใช้ในการสอบเทียบความรู้และประสบการณ์

การศึกษา เพื่อบริการข่าวสารข้อมูล

นโยบาย 2 เร่งรัดพัฒนา เนื้อหา ระบบการเผยแพร่ และการกระจายให้บริการข่าวสารข้อมูลออกไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับและสามารถเข้าใจประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพ การพัฒนาชุมชน และสังคมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

1. ให้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์สภาพของชุมชน ตลอดจนความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อกำหนดลักษณะของเนื้อหาและรูปแบบวิธีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล ในการจัดทำสื่อเพื่อการศึกษาต่าง ๆ

2. ขยายจำนวนแหล่งบริการข่าวสารข้อมูลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเพิ่มจำนวนห้องสมุดประชาชนอำเภอ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน และแหล่งบริการข่าวสารข้อมูลในรูปแบบอื่น ๆ ให้พอเพียงกับความต้องการของชุมชน

3. พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ โดยมีรูปแบบ สื่อวัสดุอุปกรณ์ และเนื้อหาการให้บริการที่หลากหลายสอดคล้องกับสภาพของชุมชน และมีระบบการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ

4. ให้ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดเครือข่ายการดำเนินงานระหว่างห้องสมุดประชาชน แหล่งความรู้และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อให้สามารถเกื้อหนุนแก่กันในด้านการบริหารการให้บริการสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนงานวิชาการ

5. ให้ชุมชนและ เอกชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดบริการและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของท้องถิ่นในรูปแบบของคณะกรรมการห้องสมุดประชาชน อาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ห้องสมุด

ประชาชน และการมีส่วนร่วมในการสมทบงบประมาณเพื่อการดำเนินงาน

6. เพิ่มปริมาณและคุณภาพของสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ รายการวิทยุ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ โปรแกรมการเรียนโดยคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ให้สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง โดยมีการวางแผนการผลิตอย่างมีระบบที่ชัดเจน

7. พัฒนาศักยภาพของหน่วยผลิตและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการที่สามารถส่งผลต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งเหตุการณ์และตามความจำเป็นของประเทศ โดยประสานความร่วมมือในการผลิต การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และจัดระบบการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนโดยจะให้ความสำคัญในเรื่องโสตทัศนศึกษา ศูนย์ผลิตรายการโทรทัศน์ และวิทยุทัศน์ เพื่อการศึกษา พิพิธภัณฑสถาน การศึกษา และการพัฒนาศักยภาพของการพิมพ์ ในเครือข่ายกรมการศึกษานอกโรงเรียน

เครือข่ายการเรียนรู้

นโยบาย 3 เร่งรัดให้มีระบบเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่จะเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม และการใช้ทรัพยากรในการให้การศึกษาระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนแหล่งวิทยาการอื่น ๆ

1. ให้พัฒนากระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สามารถกระจายโอกาสการได้รับการศึกษา เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง

2. จัดให้มีการบริการอ้างอิงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อให้เป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

3. ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนโดยมีหน่วยงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยสนับสนุน ประสานงานการดำเนินงานจัดเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน

4. ให้มีการพัฒนาประชาชนและกลไกในระดับท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของบุคคลและชุมชนได้อย่างผสมกลมกลืน

การศึกษา เพื่อพัฒนาอาชีพ

นโยบาย 4 เร่งรัดปรับปรุงการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาอาชีพให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการทำงานของประเทศไทยในอนาคต โดยเน้นการพัฒนาฝีมือแรงงานที่ขาดแคลน และการพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจเลือกช่องทางและการประกอบอาชีพที่เหมาะสม

1. ปรับปรุงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคโดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความต้องการและโอกาสในการทำงานที่แตกต่างกันของประชาชนในแต่ละพื้นที่
2. เสริมความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมแก่สังคมไทยในอนาคต โดยให้ความสำคัญในเรื่อง
 - 2.1 การสรรหาและพัฒนาสมรรถภาพของผู้สอนและผู้จัดกิจกรรมการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพที่ขาดแคลนและการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่
 - 2.2 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือให้สอดคล้องกับวิชาชีพสาขาใหม่ที่จะเริ่มดำเนินการและซ่อมบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้ว
3. ให้มีการประสานความร่วมมือการจัดการศึกษาวิชาชีพในด้านการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรระหว่างองค์กรของรัฐและเอกชน สถานประกอบการ ชุมชน และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้าน
 - 3.1 มาตรการจูงใจให้สถานประกอบการและหน่วยงานด้านอุตสาหกรรม จัดฝึกแรงงานในระดับฝีมือเป็นพิเศษ
 - 3.2 ส่งเสริมและร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ฝึกวิชาชีพงานทางด้านเทคนิคที่ต้องการความชำนาญเฉพาะอย่าง
4. ริเริ่มแสวงหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการพัฒนาอาชีพแก่แรงงานกึ่งฝีมือ การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และการแปรรูปผลผลิตการเกษตรเพื่ออุตสาหกรรม
5. ส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพในลักษณะ เรียนไปพร้อมกับการปฏิบัติในสถานที่ทำงานจริง

6. ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการ รูปแบบ สื่อและเนื้อหา โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องการแนะแนว กิจกรรม และเนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์โลกของงานอาชีพ เพื่อเป็นช่องทางในการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพ จริยธรรมและคุณธรรมในการประกอบอาชีพการรวมกลุ่มและการรักษาความสมดุลของสิ่งแวดล้อม

การศึกษา เพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นโยบาย 5 เร่งรัดพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นกลไกในการให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมทั้งให้เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. สนับสนุนให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และสถานศึกษาอื่น ๆ ในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะและสื่อการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้เป็นกลไกการให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. พัฒนาศักยภาพขององค์กรท้องถิ่นให้เป็นผู้ประสานงานและนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างเสริมความสมดุลของบริษัทและชุมชน
3. จัดและผลิตรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์และสื่อวีดิทัศน์ ตลอดจนสื่อนวัตกรรมทางการศึกษาในเรื่องวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทัศนคติที่ดีและการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิต
4. ให้มีการส่งเสริมความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในรูปแบบของศูนย์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและพิพิธภัณฑ์การศึกษา เพื่อเป็นหน่วยงานส่งเสริมความรู้และพัฒนาวิชาการต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเพิ่มประสิทธิภาพการประกอบอาชีพของประชาชน
5. ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เข้ากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดวิธีการแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน

6. พัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานและขยายหน่วยงานเผยแพร่และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการพิทักษ์การศึกษา

การระดมสรรพกำลัง เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียน

นโยบาย 5 เร่งระดมสรรพกำลังและประสานงานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียนระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

1. ให้มีการศึกษาค้นคว้าและความต้องการในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อวางระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ให้มีมาตรการจูงใจในรูปแบบเงินอุดหนุนหรือวิธีอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการประสานงานและการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะสื่อมวลชน องค์กรทางศาสนา องค์กรชาวบ้าน ธุรกิจเอกชน และองค์กรสาธารณประโยชน์มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเป็นเครือข่ายในการจัดบริการในท้องถิ่นและชุมชน

4. ให้ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง

การพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียน

นโยบาย 7 เร่งรัดปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยพัฒนาระบบสารสนเทศ ระบบการวางแผน วิจัย นิเทศ ติดตามผล ประเมินผล เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมและพัฒนางานวิชาการของการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. เร่งพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน โดยสนับสนุนให้หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนในทุกระดับมีศูนย์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงกัน โดยมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เหมาะสม ทันสมัย และรวดเร็ว

2. ปรับปรุงระบบการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียนให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน
ทุกระดับ โดยให้มีการวางแผนระดับจุลภาคและกำหนดวิธีการหรือมาตรการให้ใช้แผนเป็น
เครื่องมือในการบริหารงาน

3. พัฒนาระบบการกำกับ นิเทศ ติดตามและประเมินผล นโยบาย แผนงาน
โครงการและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง และให้ประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อ
นำผลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ให้มีการศึกษาวิจัย พัฒนารูปแบบหลักสูตร วิธีการจัดกิจกรรมการศึกษานอก
โรงเรียนและการพัฒนาวิชาการให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน ชุมชน และสภาพ
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

การบริหาร เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียน

นโยบาย 8 เร่งพัฒนาระบบและกลไกการบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ให้มี
ประสิทธิภาพเพื่อกระจายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

1. จัดให้มีแผนแม่บทในการพัฒนาบุคลากร แผนกำลังคน ระบบข้อมูลบุคลากรและ
จัดสรรอัตรากำลังให้เป็นไปตามกรอบอัตรากำลัง โดยจะให้ความสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพ
ของบุคลากรในกลุ่มองค์กรท้องถิ่น อาสาสมัคร ผู้สอน ผู้จัดการ ผู้ประสานงาน และผู้บริหาร
การศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2. พัฒนาระบบและรูปแบบการบริหารและการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน
ให้มีประสิทธิภาพ โดยให้มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในทุกอำเภอ มีศึกษานิเทศก์
รับผิดชอบการนิเทศงานการศึกษานอกโรงเรียนในทุกกิจกรรม และมีครูอาสาสมัครการศึกษา
นอกโรงเรียนในพื้นที่จำเป็นเร่งด่วน

3. ให้มีการจัดตั้งและขยายงานการศึกษานอกโรงเรียนที่เหมาะสมสอดคล้องกับ
การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสภาพของท้องถิ่นโดย

3.1 จัดให้มีศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนให้เป็นไปตาม
แผนความมั่นคงแห่งชาติและการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3.2 จัดให้มีศูนย์บริการทดสอบทางการศึกษานอกโรงเรียนให้เป็นหน่วยงาน
ในการทดสอบความรู้และประสบการณ์ในรูปของคลังข้อสอบ